

Täysistunto

Tiistai 22.1.2019 klo 14.00—16.29

7. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntalain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 280/2018 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 24/2018 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö HaVM 24/2018 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä.

Keskustelu

15.01 **Toimi Kankaanniemi ps:** Arvoisa herra puhemies! Kysymyksessä on siis kuntalain muutos siltä osin, että erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettelyn käynnistämisen edellytyksiä esitetään tarkennettaviksi ja muutettaviksi. Ensinnäkin suhteellista velkaantuneisuutta kuvaava tunnusluku ehdotetaan korvattavaksi lainanhoitokykyä kuvaavalla konsernitilinpäätöksen laskennallisella lainanhoitokatteella. Toiseksi negatiivinen vuosikate ehdotetaan korvattavaksi tunnusluvulla, jolla verrataan konsernituloslaskelman vuosikatetta poistoihin. Lisäksi otetaan vuokravastuut lainamäärää kuvaavassa tunnusluvussa mukaan, ja vielä sitten tuloveroprosentin tasoa esitetään nostettavaksi.

On ihan paikallaan, että nämä muutokset kuntalakiin tehdään. Kuntien itsehallinto eli kuntalaisten itsehallinto on meillä perustuslaissa säädetty, ja silloin kun puututaan kunnan olemassaoloon jopa näillä arviointimenettelyillä, ollaan tekemisissä siis vakavien asioiden kanssa. Tältä osin niiden tekijöiden, joilla näitä päätöksiä tehdään, tulee olla sellaisia, että ne kuvaavat todellisuutta, juuri sitä kunnan tilannetta, missä kukin kunta on. Eli on hyvin tärkeää, että tämä toteutuu.

Viime vaalikauden aikana, 2011—2015, lukuisa määrä kuntia ajautui taloudellisiin vaikeuksiin ja tähän arviointimenettelyyn ja kuntaliitoksiin lopulta. Silloin tietysti oli valtion politiikka sellaista, että kuntien valtionosuuksia ei pidetty asianmukaisella tasolla. Kuntien velkamäärä kasvoi 10 miljardista 17 miljardiin, lukuisten kuntien veroprosentit nousivat, henkilöstöä vähennettiin, ja mikä ikävintä, palvelut heikkenivät. Nyt ollaan siinä tilanteessa, että tällä vaalikaudella ei ole kuntia ajautunut arviointimenettelyyn, mutta vaara on, että jälleen näin alkaa käydä. Kun tässä nyt maakuntauudistustakin ainakin yritetään, nämä kuntien tilanteet muuttuvat senkin myötä niin, että kunnan omat liikkumismahdollisuudet taloutensa korjaamiseksi ovat entistä vaikeammat ja ahtaammat, kun sosiaali- ja terveysmenot poistuvat kunnan taloudesta.

Tältä osin totean, että toivottavasti ensi kaudella ei tarvita näitä arviointimenettelyjä, mutta on hyvä ja tärkeää, [Puhemies koputtaa] että niiden tekijät ovat kuitenkin kunnossa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 145/2018 vp

15.04 Antti Kurvinen kesk: Arvoisa puhemies! Tämä kuntalain muutos käsittelee pääosin niin sanotun kriisikuntamenettelyn käynnistämistä ja sitä, minkälaisessa taloudellisessa tilanteessa ja minkälaiden taloudellisten mittarien perusteella kriisikuntamenettely sitten voidaan käynnistää. Voisi sanoa näin karkeasti, että tässä halutaan tuoda enemmän konsernitason lukuja, jotta tavallaan tämä uudessa, vuonna 2015 voimaan tulleessa kunta-laissa oleva kuntakonserniajattelu tulisi myös tässä kriisikuntamenettelyssä vahvemmin esiin, ja tällä esityksellä halutaan myös ennaltaehkäistä vähän tällaista niin sanottua konsernikikkailua, sitä, että siivotaan emäkunnasta, varsinaisesta kunnasta, omaisuutta, toimintaa esimerkiksi kunnallisiin yhtiöihin niin, että kunnan talous näyttäisi paremmalta, vaikka sitten ne todelliset ongelmat ovat siellä konsernissa mukana olevissa yhtiöissä.

Arvoisa puhemies! Tällä ei ole mitenkään erityisesti tarkoitus kiristää tätä ruuvia tai jotenkin ajaa enemmän kuntia kriisikuntamenettelyyn vaan nimenomaan löytää sellaisia tunnuslukuja, joilla poimittaisiin niitä kuntia, jotka todella ovat sellaisissa syvissä vaikeuksissa, jotka uhkaavat, että se kunta ei voi lakisääteistä tehtävänsä täyttää ja turvata peruspalveluja asukkailleen.

Puhemies! Niin kuin tuossa edustaja Kankaanniemi toi hyvin esille, tällä vaalikaudella kunta-talouden on Suomessa vahvistunut, ja voi sanoa, että se politiikka, mitä Sipilän hallitus on harjoittanut kuntia kohtaan, on ollut erittäin järkevää ja oikeudenmukaista. Ei ole tehty sellaisia valtionosuusleikkauksia, joilla olisi ikäviä arvovalintoja työnnetty kunnille, vaan on annettu asialliset valtionosuudet, mitä tarvitaan kunnille asetettujen tehtävien täyttämiseen, ja toivottavasti tällainen henki jatkuu myös tulevilla vaalikaudella.

Puhemies! Tässä lakiesityksessä on myös sellainen pieni lisämuutos, joka ei ole hirveän velvoittava kunnille mutta on kuitenkin periaatteellisesti tärkeä, että nyt yritetään rohkais-ta kuntia siihen, että ne tunnistaisivat niin sanotun monipaikkaisuuden elikkä sen, että meillä on ihmisiä, jotka entistä useammin elävät kahdella paikkakunnalla, voi olla vaikka vapaa-ajan-asunto maaseudulla, vaikka kotiseudulla, ja sitten voi olla toinen asunto vaikka kaupungissa, tai voi olla useampikin paikkakunta opiskelun tai työn kautta. Tällä esityk-sellä myös kannustetaan kuntia, että ne omassa sisäisessä demokratiassaan huomasivat tä-män monipaikkaisuuden entistä paremmin, ja olemme, puhemies, hallintovaliokunnassa olleet myös tämän asian osalta yksimielisiä.

15.07 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa puhemies! Lyhyesti:

Suomalainen demokratia perustuu erittäin vahvasti kunnalliseen itsehallintoon, se on perustuslailla vahvasti suojattu, ja kunnallisen itsehallinnon tämän päivän suurimmat on-gelmat ilmenevät lähes aina nimenomaan kunnan talouden kautta. Ja monessa yhteydessä, niin kuin edustaja Kurvinen hyvässä puheenvuorossaan mainitsi, kuntakonsernin kokonai-suuden katsominen rehellisesti ja eri tunnusluvuilla, että missä kunnossa se kunnan talous oikeasti on, on hallintovaliokunnan kirjoittaman hyvän mietinnön syvin ydin. Monessa kunnassahan kaikki näyttää päällisin puolin vilkaisten hyvältä, mutta niissä kunnan omis-tamisissa erilaisissa yhtiöissä voi olla suuria velkataakkoja, ja ne aiheuttavat sitten tosiasias-sa sen tilanteen, että kunnan taloudellinen tilanne on uhanalainen ja nimenomaan uhkaa sit-ten koko sen kyseisen kunnan itsehallintoa ja mahdollisuutta selvittää niistä velvoitteista, mitä kunnalle on lailla säädetty.

On syytä muistaa kuitenkin yksi juttu ennen kuin lähemme ruoskimaan kuntapäättäjiä sen enempää, ja se on se, että valtiovalta omilla toimenpiteillään on aika pitkälti aiheutta-nut hyvin monen kunnan taloudellisen tilanteen vuosikymmenten saatossa. Otetaan nyt

Pöytäkirjan asiakohta PTK 145/2018 vp

vaikka tyypillinen suomalainen maaseutukunta, jossa valtion erilaisilla toimenpiteillä on kavennettu elinkeinojen toimintaedellytyksiä, sanotaan nyt vaikka Lapissa: Siellä on kuntia, joissa koko kunnan pinta-alasta on lähes 90 prosenttia erilaisissa suojeleohjelmissa, ja näiden alueiden taloudellinen käyttö on käytännöllisesti katsoen mahdotonta. Miten siinä pienellä prantilla sitten teet sitä hyvää tulosta ja tuotat kuntalaisille hyviä palveluita, kun toiminnan edellytykset on etukäteen pois rajattu. Valtiovalta ei ole korvannut näistä yhtään penniä näille kunnille, ei mitään. Verot kyllä kerätään sieltä kunnista pois, kun maksetaan arvonlisäveroa, maksetaan valtionveroa ja monta muuta lakiin perustuvaa maksua, mutta sitten vastapalveluna valtio rauhoittaa erilaiset alueet, että eipä sinne saa rakentaa, ei siellä saa hakata metsiä eikä saa paljon mitään muutakaan tehdä. Elikkä kyllä tässä salissa pitäisi jokaisen kansanedustajan tuntea nyt pisto sydämessään, että miksi näin on toimittu. Sama koskee osittain kotikuntaanikin. Siellä on valtavia alueita laitettu erilaisiin suojeleohjelmiin, on tullut haittaa elinkeinotoiminnalle. Olemmeko saaneet mitään korvauksia? Emme juuri mitään. Lupauksia on kyllä tullut, mutta sitten taas niiden lupauksien takana ei ole ollut yhtään euroa rahaa. Tämä on se iso ongelma.

Hyvä, että näitä laskentamenetelmiä kehitetään ja parannetaan, se on erinomainen asia, mutta valtiovallan pitäisi tässä salissa kiinnittää paljon, paljon isompaa huomiota varsinkin Suomen maaseutukuntien taloudelliseen tilanteeseen — mahdollisuuksia taloustoimintaan on, kun vihdoinkin ja viimein vapautettaisiin. Otetaan yhtenä esimerkkinä vaikka nyt tämän päivän keskustelu metsien käytöstä: kun lehtiä lukee ja puheita kuuntelee, niin lähes tuntuu, että metsien käyttökin pitäisi kohta kieltää, kun se kuulemma uhkaa koko maailmaa, jos metsiä harvennetaan.

15.10 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Nämä kuntalain muutokset tosiaan merkitsevät tarkennuksia niihin tunnuslukuihin, joitten perusteella sitten tämä kriisikuntamenettely käynnistetään. Voi sanoa, että tällä halutaan nimenomaan huomioida konsernitilinpäätöksessä piilevät, yhtiössä olevat mahdolliset riskit koko kuntakonserni huomioiden.

Itsekin olen ollut mukana sellaisen kunnan valtuustossa, jossa ensin tilinpäätös näytti varsin mukavalta, mutta sitten, kun otettiin huomioon koko konserni ja siellä konserniyhtiössä olevat riskit, niin oltiin ihan toisenlaisissa tunnusluvuissa ja huomattavissa vaikeuksissa.

Tänä päivänähan usein on se tilanne, että nämä riskit kuntien omistamisessa yhtiöissä saatavat jäädä varsin piileviksi ja ehkä vasta siinä vaiheessa, kun tilinpäätös karulla tavalla osoittaa ne luvut, havahdutaankin siihen, että jotakin on tehtävä. Siinä mielessä tällaiset tarkennukset ovat varmasti kyllä paikallaan ja totta kai se, että me kunnissa pystyisimme kuntapäittäjinä yhä paremmin valvomaan myöskin sitä, mitä näissä konserniyhtiöissä tapahtuu siinä matkan varrella, emmekä tyytyisi vain niihin tilinpäätöstietoihin, ja näihin riskeihin pystyttäisiin puuttumaan hyvinkin ajoissa.

Tässä yhteydessä haluan nostaa esille mahdollisen maakuntahallinnon muodostamisen ja siellä mahdolliset riskit siitä, kun esimerkiksi kuntien sote-kiinteistöjä ollaan muuttamassa maakuntien omistukseen. Ja täytyy sanoa, että toivon mukaan kunnissa käydään hyvin huolellisesti läpi se omistuksessa oleva kiinteistö, massa ja toisaalta ne arvostukset, mitä siellä kirjanpidossa on, ja huomioidaan myöskin kunnalla olevat velat ja tämä konsernikokonaisuus. Elikkä on kyllä äärimmäisen tärkeää, että näissä mahdollisissa siirroissa, jos tätä maakuntahallintoa ollaan rakentamassa, kunnat eivät sitten ajaudu talousvaikeuksiin sen tähden, että ne eivät varsinaisesti ole tehneet minkäänlaisia itse harkittuja riskisi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 145/2018 vp

joituksia vaan ovat noudattaneet sitä valtiolta tai eduskunnasta tulevaa lainsäädäntöä, millä tätä ollaan toimeenpanemassa.

Tietysti tässä yhteydessä täytyy sanoa, että koko maakuntahallintoa kuntien itsenäisyyden näkökulmasta olisi syytä kyllä tarkasti harkita ja erityisesti näitä riskejä, mitä sisältyy kuntien omaisuuden siirtoihin.

15.12 Markku Eestilä kok: Arvoisa puhemies! Jatkan tästä edustaja Essayah'n jutusta sen verran, että kun kunnilla tai kuntayhtymillä nyt on omaisuutta ja se siirtyy maakunnille, niin suinkaan kaikki kiinteistöt eivät siirry loppuelämäksi, vaan siinä taitaa olla se kolme vuotta — en ole kyllä nähnyt viimeisiä versioita, missä ne menevät. Mutta siinä tullaan juuri tähän tilanteeseen, että kunta on satsannut niihin, mutta kun nyt kunnan oma elinkeinopoliittinen päätösvalta siirtyy maakunnalle, se kiinteistö, missä kunta on ajatellut toimintaa jatkaa, ei ole enää omassa päätösvallassa. Se saattaa johtaa siihen, että se omaisuus, mikä kenties on investoimalla ja aika vastakin tehty hyvään kuntoon, saattaa pahimmassa tapauksessa jäädä ilman käyttöä. Me tiedämme, että perustuslaissa oleva omaisuudensuoja ei koske kuntia tai kuntayhtymiä, siis julkista omaisuutta, mutta jos se omaisuus olisi yksityisen, niin sitä se koskisi, ja tämä tuottaa suuria ristiriitoja tulevaisuudessa. Saa nähdä, miten valtio tulee tämän asian hoitamaan.

15.13 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa puhemies! Tässä on ollut hyviä ajatuksia jo esillä. Jos maakuntahallinto ja soten siirtyminen maakunnille toteutuvat, niin se kyllä minun nähdäkseni peruskuntien osalta helpottaa kuntien talouden suunnittelua jopa merkittävästi sen tähden, että kunnissa tänä päivänä ja tässä viime aikoina on kaikkein vaikeimmat tilanteet koettu sen tähden, että kesken vuoden erikoissairaanhoidon yleensä kunnalle valtavan iso lasku kasvaa yllättävästi ja aiheuttaa kunnan talouteen kesken kaiken suuren ongelman, jota ei ole pystytty talousarviota laadittaessa ottamaan huomioon. Tämä poistuu, kun tämä lasku jääkin maakunnan maksettavaksi. Toinen samantyyppinen on lastensuojelun kustannukset, jotka siirtyvät peruskunnalta maakunnalle. Ne ovat myös pienissä kunnissa erittäin dramaattisia. Jos tulee muutama lastensuojelutapaus kesken vuoden, niin summat pyörivät aika mahtavissa luvuissa.

Kun nämä poistuvat, niin kaksi suurta tekijää — on muitakin — poistuu, ja se tarkoittaa sitä, että kuntien pääasiallisiksi menoiksi eli ylivoimaisesti suurimmaksi pääluokaksi kuntataloudessa jää sivistystoimi, ja yleensä kunnassa pystytään ennakoimaan lasten määrä. Niin varhaiskasvatukseen kuin peruskouluun, lukioon ja toisen asteen koulutukseen tulevien lasten ja nuorten määrä pystytään arvioimaan ja sen tähden suunnittelemaan kunnan talous paljon paremmin kuin näitten arvaamattomien isojen tekijöiden mukana ollessa, niin kuin nyt tapahtuu.

En silti pidä tätä maakunta-sote-uudistusta lainkaan ongelmattomana. Päinvastoin, valinnanvapausmalli on täysi susi, ja sen tähden sitä ei voi hyväksyä, vaikka muilta osin tämä maakuntamalli on mielestäni ihan kelpoinen, ja oikeastaan sille ei kovin paljon vaihtoehtoja löydykään.

Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunta kävi viime viikolla Senaatti-kiinteistöjen vieraana, ja siellä saimme tästä maakuntien kiinteistölaitoksesta kyllä vakavaa tietoa, sellaista tietoa, jota ainakaan valtiovarainvaliokunnalla ei ollut. Toivoisi, että jos joku valiokunta vielä, sosiaali- ja terveysvaliokunta lähinnä, käy läpi näitä ongelmia, se palaisi vielä tähän maakuntien liikelaitoksien maakunnille aiheuttamaan suureen riskiin. Siellä on val-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 145/2018 vp

tavan isot summat, jotka nyt ovat aiheuttamassa ehkä yllättäviä vaikeuksia tuleville maakunnille, jos niitä meille tulee.

15.16 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Tuossa edustaja Kankaanniemi hyvin kuvasi niitä toiminnallisia riskejä, mitä tällä hetkellä liittyy erikoissairaanhoidon ja esimerkiksi lastensuojelun kustannuksiin. Toki niissäkin on sitten kuntien välillä tällainen oma taustajärjestelmänsä, mutta joka tapauksessa tulevaan sote- ja maakuntauudistus sinänsä ei tätä rahoitusriskiä ole poistamassa. Esimerkiksi näistä viimeisimmistä laskelmista, mitkä vaikkapa kotimaakuntaani Pohjois-Savo ovat koskeneet, täytyy sanoa, että se on kylmää kyytiä, kun lähdetään miinuspuolelta liikenteeseen rahoituksen suhteen ja ensimmäisenä sitten joudutaan miettimään, mistä lähdetään palveluja karsimaan, että päästäisiin edes niihin lukuihin, missä tällä hetkellä ollaan rahoituksen suhteen. Siinä mielessä maakuntien väliset erot näissä valtiovarainministeriön laskelmissa ovat kyllä varsin isot, ja erityisesti sellaisissa maakunnissa, joissa on sairastavuutta ja väestön ikääntyvyyttä ja erilaisia sosiaalisia ongelmia keskimääräistä enemmän, nämä asiat vain korostuvat.

Aivan niin kuin täällä edustajat Eestilä ja Kankaanniemi ovat todenneet, kyllä näihin siirtoihin, nimenomaan näihin kiinteistösiirtoihin, liittyy isoja riskejä, vaikka muistelen, että maakuntalaissa näitten rakennusten osalta on todettu jotenkin siihen tyyliin, että nämä siirrot eivät saisi aiheuttaa sitä, että kunta joutuu taloudellisiin vaikeuksiin. Mutta kun ei ole tarkemmin määritelty sitä, mitä tässä tapahtuu — erilaiset investoinnit, mitä kunnat ovat nyt ihan viime aikoina tehneet vaikkapa vanhoihin sote-kiinteistöihin, saattavat osoittautua varsin kalliiksi, kun kunnan kontolle jäävät ne velat, mitä näihin korjauksiin on käytetty, ja sitten todellakin voi käydä niin, että muutaman vuoden kuluttua todetaankin, että ei näillä sote-kiinteistöillä ole tarkoitusta — ja minkä tyyppisille vuokratasoille asetetaan ja muuta vastaavaa, niin tässä on valtavan paljon sellaisia kysymyksiä, jotka todellakin kuntien näkökulmasta saattavat sitä taloutta heilutella vielä moneen suuntaan. Siinä mielessä täytyy vain todeta, että eduskunnassa varmasti asian käsittely jatkuu ja toivottavasti jatkuu niin pitkälle, että ollaan sitten jo lähellä tuota vaalipäivää, jolloinka näitä asioita päästäisiin uudestaan pohtimaan ja korjailemaan sellaisia kupruja, mitä siellä sisällä on.

15.19 Eero Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Kun tässä yhteydessä on käsiteltyssä kuntalain muutos, niin on kyllä syytä ilmaista huoli siitä, mitä Suomen kunnille tapahtuu tämän sote-uudistuksen yhteydessä. Meidän koko demokratia ja myös palvelut ovat rakentuneet nimenomaisesti kuntien ja kunnallisen itsehallinnon varaan sadan vuoden ajan. Kansalaissodan muistovuoden yhteydessä on tehty paljon myös uutta tutkimusta. Mielenkiintoinen havainto näistä tutkimuksista on, että kunnallinen päätöksenteko — entisten punaisten ja valkoisten ja myös tämän jaon ulkopuolella olleiden kokoontuminen hyvin nopeasti sodan jälkeen yhteisen kunnallishallinnon merkeissä — on ollut tärkeä suomalaisia yhdistävä tekijä vuoden 18 jälkeen. Sillä on ollut suuri vaikutus keskinäisen yhteisymmärryksen synnyttämisessä.

Sitten tiedämme, että oikeastaan kaikki tärkeät hyvinvointipalvelut on rakennettu kuntien varaan. Siellä on kirjastot, siellä on koulut, siellä on terveydenhuolto, siellä on lastenhoito ja lasten auttaminen. Siis ei ole ymmärretty, kuinka suuri muutos nyt tässä ollaan tekemässä, kun siirretään tehtävät maakunnille, ja sitten joutuu kysymään, mitä kunnille loppujen lopuksi jää. Mikä on se identiteetti, joka kunnilla tämän jälkeen on? Mikä on se yhteys kansalaisilla, äänestäjillä päättäjiin tämän muutoksen jälkeen?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 145/2018 vp

Huomio kiinnittyy myös siihen, että olemme nyt tämän vuoden puolella kuulleet, että Tanska on kulkemassa juuri toiseen suuntaan kuin mitä meillä tehdään. He ovat luopumassa kokonaan maakuntahallinnosta ja katsovat, että nämä palvelut tehdään kuntien toimesta, vahvistetaan kunnallista puolta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Jään kysymään, tulemmeko me tässä meidän maakuntakeskustelussamme vähän jälkijättöisesti tähän semmoisille tulille, jotka ovat jo sammumassa, ja syntyykö sitten iso vaurio sitä kautta, että kuntien asema muuttuu radikaalisti ja se ihmisten kyky vaikuttaa asioihin siirtyy kauemmaksi.

Tästä kunnallisen itsehallinnon ja kunnan asemasta ei ole tämän uudistuksen yhteydessä puhuttu juuri ollenkaan, ja itse katson, että kuntien tulevaisuus on suuri kysymys, jos tämä uudistus menisi eduskunnasta lävitse. Tietenkin täytyy muistaa, että asiahän on auki, ja me tiedämme, että eilen viimeksi on hallituspuolueiden riveissä tullut uutta ajattelua tähän asiaan, kun yksi edustaja on ilmoittanut, että hän ei voi jatkaa hallituspuolueen riveissä juuri tämän sote-uudistuksen takia. Kukaan ei tiedä sitä lopputulosta, mutta toivoisin, [Puhemies koputtaa] että kuntien kohtaloa ja merkitystä suomalaisten hyvinvoinnin rakentamisessa ei unohdetaisi, kun keskustelua asiasta käydään.

15.22 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa herra puhemies! On yhdyttävä kyllä siihen näkemykseen, minkä edustaja Heinäluoma nosti esille kansan eri osien yhteen saamisesta sata vuotta sitten ja siitä lähteneestä kunnallishallinnon kehittymisestä demokraattisesti ja yhteisymmärryksessä. Sillä on äärettömän suuri merkitys ollut tämän kansakunnan hyvinvoinnin ja tasa-arvoisen kehityksen kestävien arvojen kannalta.

Mutta hieman jäin miettimään edustaja Heinäluoman pohdintaa siitä, että kuntapohja nyt olisi niin arvokas, että siitä ei missään tapauksessa saisi esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluja siirtää pois. Ottakaa huomioon, että tänä päivänä koko terveydenhuolto on miltei koko maassa kuntayhtymien, välillisen kunnallishallinnon, käsissä ja päätösvallassa, ja tällä uudistuksella maakuntapohjaisesti kootaan terveydenhuolto yhteen ja tulee maakunta-vaalit, jolloin sitten demokratia toteutuu suoraan. Kyllä minusta tämä malli on hyvä.

Mutta sitä olen miettinyt koko ajan, että onko esimerkiksi sosiaalipuolen tehtävät ja vanhustenhuollon tehtävät ja tämäntyyppiset pakko ollut ottaa tähän mukaan. En olisi ottanut niitä, mutta se oli kompromissi silloin keväällä 15. Olisi hoidettu terveydenhuollon puoli, maakunnan liitot, pelastustoimi ja tällaiset tehtävät ja sitten vasta ihan rauhassa katsottu, sopivatko jotkut sosiaalipuolen tehtävät paremmin peruskunnalle vai maakunnalle. Ja sitten toisaalta olisi katsottu, mitä näille nyt valtiolla oleville kasvupalvelutehtäville kannattaa tehdä. Nyt nekin lyödään kerralla maakuntaan, ja meillä on tällainen valtava möhkäle sitten käsittelyssä, jota ei neljässä vuodessa järkevästi saada hoidettua. Eli tässä mentiin minun mielestäni varmaan mallissa virheelliseksi, ja kun sitten siihen tuotiin markkinaehtoinen valinnanvapaus, niin sehän sotki tämän koko homman.

Mitä sitten tulee kuntien tehtäviin jatkossa, jos maakuntauudistus toteutuu, niin kyllä kunnille esimerkiksi jäävät MAL-tehtävät — maankäyttö, asuminen, liikenne — elinvoiman ylläpitäminen, kehittäminen ja vahvistaminen, kulttuuri, tietysti ilman muuta sivistys ja koulutus, ja kunnille jää myös yleinen toimivalta, eli ne voivat ottaa muitakin tehtäviä, mitä ne katsovat parhaaksi. Pienimmät kunnat joutuvat kyllä aika ongelmalliseen asemaan. Niille ei jää oikeastaan yhtään mitään tehtäviä, mutta ei niillä nytkään kyllä näitä ole. Kuntayhtymien kautta hoidetaan niin valtava osa niiden tehtävistä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 145/2018 vp

15.25 Mika Kari sd: Arvoisa herra puhemies! Edustaja Kankaanniemi puuttui ihan hyvin muun muassa puheensa lopussa pienten kuntien asemaan. Nyt tämän kuntalain muutoksen yhteydessä, joka meillä hallintovaliokunnassa oli käsittelyssä, käytiin läpi myös kriisikuntien arviointimenettelyn rakenteita, ja siltä osin valiokunnan työskentelyssä näkemys oli hyvin yhteneväinen, että on syytä kehittää näitä arviointimenettelyjä. Mitä edustaja Essayah tuossa edellisessä puheenvuorossaan sanoi, olen samaa mieltä, että meillä jää seuraavallekin kaudelle eduskunnassa paljon paljon pohdittavaa näissä asioissa.

Tähän edustaja Heinäluoman aloittamaan demokratiakeskusteluun haluan yhtyä myös tässä yhteisessä rintamassa kuntien päätösvallan ja kuntademokratian puolustamisen näkökulmasta:

Sosiaali- ja terveysuudistuksen yhteydessä keskustelu sosiaali- ja terveysuudistuksen tavoitteista, rakenteista ja niin edelleen on keskittynyt pitkälti terveyden osaan ja tämä sotesanan so-puoli on jäänyt varjoon. Mutta kun me kunnalliset päättäjät olemme siellä oman kuntamme ja maakuntamme kauppakeskusten maitohyllyjen välissä, kyllä sinne se palautte näistä sosiaali- ja terveydenhuollon asioista tulee kuntapäättäjälle tänä päivänä, ja uskon, että jos joskus siirrytään maakuntamalliin, niin edelleenkin kunnan päättäjän ääreen kuntalainen omien huoliensa kanssa tulee.

Se suurempi kokonaisuus, jota toiminnan osalta yritetään koota leveämmille harteille, voi olla tulevaisuuden palvelujärjestelmän malli, mutta demokratiaa ei kuntalaisten näkökulmasta kuitenkaan pidä liian laajasti ulottaa isoille harteille, koska erilaisissa maakuntamalleissa tälläkin hetkellä — maakunnallisissa liikelaitoksissa tai maakunnallisissa sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymissä — nykyiset maakunnan ja kuntayhtymän valtuustotkin ovat pääsääntöisesti kumileimasimia. Kuntayhtymän hallitus johtaa ja vie, ja maakunnan valtuustossa, jossa valta on fragmentoitunut eri puolueille ja sen lisäksi maakunnan eri kunnille, ei tosiasiallista kuntademokratiaa ole sen pyhimmissä merkityksessä, johonka edustaja Heinäluoma viittasi Suomen tasavallan kuntahistoriassa. Sen tyyppistä demokratiaa ei kuntayhtymämalliin ole ainakaan tänä päivänä pystytty rakentamaan. Jos meille tulee suorat vaalit maakuntatasolle, pelkään, että siinäkin tilanteessa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen kautta edelleenkin kuntapäättäjä on keskeinen toimija oman kuntalaisensa palveluiden järjestämisen ja tuottamisen näkökulmasta.

15.28 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Edustaja Heinäluoma hyvin muistutti kunnallishallinnon merkityksestä suomalaisen sovun ja demokratian rakentamisessa, ja muistelen itsekin kuulleen tutkijan luennon tästä muistovuodesta 2018, jossa hän vähän hirtehtisesti totesi, että kunnallistalous ja -hallinto oli heti alun alkaenkin niin vaikea tehtävä, että se oli syytä laittaa sitten eri osapuolten yhteiselle pöydälle, jolloin oli pakko lähteä rakentamaan sopua, kun oli niin vaikeita ongelmia heti alusta alkaen edessä. Ja tänäkin päivänä, jos me katsomme kuntien talouskysymyksiä, usein tuntuu, että ei siellä oikeastaan tiedä ainakaan pienemmissä kunnissa, että mistäs puolueesta tuossa nyt pöydän toisella puolella oleva henkilö tulee, vaan tuntuu, että siellä on se kunnan yhteinen kuntaapuolue, joka yrittää sitten miettiä, millähän tavalla tästäkin pinteestä päästään eteenpäin ja millä tavalla saataisiin säilytettyä säälliset palvelut alueella ja saataisiin talous pidettyä kunnossa. Eliikkä tällainen kuntakonsensuspuolue tuntuu aika monissa kunnissa löytyvän sen tähden, että nämä kunnallishallinnon ja ehkä erityisesti nimenomaan tänä päivänä kunnan talouteen liittyvät kysymykset ovat niin kimurantteja.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 145/2018 vp

Tietysti ehkä se sellainen iso periaatteellinen kysymys on, mitä tässä maakuntahallinnossa oikeastaan ollaan tekemässä sille kunnalliselle itsehallinnolle. Eräs kunnallishallinnon professori tuli minulle sanomaan, että miksi te niitä valinnanvapauksia ja muita viette sinne perustuslakivaliokuntaan, että hänen mielestään koko tämä kokonaisuus, se periaatteellinen idea, että tämä suomalaisen kunnan hyvin vahva itsemääräämisoikeus ollaan tässä murentamassa, on hänen mielestään se kysymys, mikä siellä perustuslakivaliokunnassa pitäisi ensimmäiseksi tutkia ja sen jälkeen vasta sitten lähteä miettimään, onko näissä lakien sisällöissä jotakin sellaista, joka saattaa olla ristiriidassa perustuslain kanssa esimerkiksi yhdenvertaisuusnäkökulmasta.

No, kaiken kaikkiaan sote varmasti tarvitsee kuntaa suuremmat harteet, ja uskon, että siitä on aika lailla yhtenäinen näkemys. Tiedämme tänäkin päivänä sen, millä tavalla sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset ovat yksittäisille kunnille suuria vastattaviksi, ja tarvitaan joku rakennelma, onko se sitten sote-alue vai millä nimellä sitä kutsutaan. Mutta niin kuin edustaja Kankaanniemi tuossa edellä toi hyvin esille, sitten tähän samaan uudistukseen kun ympäröi kaikki mahdolliset kasvupalvelut ja muut vastaavat, niin siitä kerta kaikkiaan tulee vain niin iso möhkäle, että sitä on mahdotonta viedä sellaisenaan läpi. Sitteen tulee maakuntien keskinäisiä yhdenvertaisuusasetelmia, joita ei sitten edes näillä valtiovarainministeriön alustavilla laskelmilla ole pystytty korjaamaan, vaan siinä tulee taloudellisesti hyvinkin haastavia tilanteita. Mutta joka tapauksessa jollakin tavalla meidän tulevaisuudessakin nämä sote-palvelut pitää järjestää, ja todennäköisesti se tapahtuu kuntaa isommissa yksiköissä.

15.31 Eero Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Palaan vielä tähän kunnan rooliin. Kyllä maakuntahallinnon voi valita, mutta olisi kohtuullista, että päätöksenteon yhteydessä avataisiin myös se näköala, joka kunnille tässä jää. Kun edustaja Kankaanniemi sanoi, että siellä on vielä monenlaista puuhaa ja on tätä elinvoimaosastoa, niin se on juuri näin, että siellä saa sitten elinvoimaharrastella kunnan ja kuntalaisten parhaaksi. Mutta jo nyt on kuultu seuraava vaihe, jos tämä uudistus toteutuu, eli kyllähän jo nyt on sanottu, että seuraavaksi sitten, kun on saatu tämä sosiaali- ja terveystieteiden maakuntaan, siirretään ammatillinen koulutus ja lukiot. Näin tässä tulee, hyvät kollegat, käymään. Jos tämä nyt synnytetään, niin tulemme näkemään, että seuraavaksi tämän uudistuksen arkkitehdit haluavat sinne ammatillisen koulutuksen ja lukioratkaisun. Loppujen lopuksi kuntaan jäävät se pieni peruskoulu ja sitten kunnan teiden kunnossapito, vaakuna ja historiakerho, joka kertoo kunnan suuruuden päivistä menneen vuosisadan aikana, mutta muuten toiminta siirtyy pois maakuntaan. Voihan se olla hyväkin ratkaisu, en sitä sano, mutta päivänselvää on, että tästä seuraa, että tämä karkaa ihmisiltä kauemmaksi. Ei tämä tule lähemmäksi, tämä tulee kauemmaksi, ja päätöksentekijöitä siellä maakunnassa ei joka kuntaan riitä eikä joka kunnan, kylän kulmalle.

Tämä on ihan totta, mitä edustaja Essayah sanoi vanhustenhoidosta. Voi kysyä, mikä synergiahyöty tulee, kun vanhustenhoito, josta voisi hyvin ajatella, että se on semmoinen kunnan perusasia, siirretään maakuntaan. Miten maakunnan päättäjät sitten osaa katsoa, mikä on Jalasjärvellä tai Haapavedellä oikea ikäihmisten palveluiden mitoitus — arvelisin, ettei mitenkään, sen paremmin virkamies kuin luottamus päättäjäkään, jos ei satu siltä alueelta olemaan.

Tästäkään puolesta ei ole juurikaan puhuttu, kun tätä on viety eteenpäin, joten pahaa pelkään, että tässä tulee aika monta yllätystä vielä vastaan, kun tätä uudistusta, jos se sattuisi

Pöytäkirjan asiakohta PTK 145/2018 vp

tästä salista menemään lävitse, sitten lähdetään toteuttamaan. No, minä ymmärrän, että hallituspuolueet ovat siihen hyvin tyytyväisiä, että tämä kuitenkin tulee voimaan vasta vaalien jälkeen, niin että vaikutukset eivät ehdi tulla kansalaisille selväksi ennen vaaleja. Sitten niitä korjailee seuraava hallitus ja seuraavan hallinnon päättäjä.

Kuva kunnan tulevaisuudesta jää kyllä vajaaksi tällä esittelyllä, mikä meille nyt tästä sote-uudistuksesta tarjotaan. Sen takiahan tässä on myös eräitä kunnanjohtajia vahvasti vastaan, ei vain Helsingin pormestari Vapaavuori vaan useita muitakin, jotka näkevät, että kunnallisen demokratian puoli häviää tämän uudistuksen yhteydessä.

15.34 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa puhemies! Vähän hämmästyttää nyt veljien vasemmalta ajattelu tästä maakuntahallinnosta. Tässä tapahtuu niin, jos tämä toteutuu, että puolueiden piirijärjestöt asettavat maakuntavaaleihin ehdokkaat, maakunnan asukkaat valitsevat näiden väliltä, eivät valitse kunnittain vaan maakunnittain. Ja ne menevät vähän niin kuin kansanedustajat maakunnasta, eli ei ole kukaan sanonut, muualla kuin Helsingissä, mistä kunnasta tulevat tänne seuraavat kansanedustajat. Niin käy maakuntavaaleissakin. Ja maakuntavaltuutettu ei edusta mitään kotikuntaansa vaan maakuntaa ja puoluettaan. Näin tähän tulee pohjaksi poliittinen päätöksenteko, [Eero Heinäluoma: Sitähän tässä juuri pelätään!] joka nojaa kansaan suorissa vaaleissa, ja tämä on minusta demokratiaa, eli se toteutuu. Nyt se ei toteudu ihan aidosti. Minä olen ollut muutamassa kuntayhtymässä ja tiedän sen, että siellä on tänä päivänä kyllä aika usein niin, että me uurauslaiset tai me haluamme sitä sun tätä. Mutta maakuntavaaleissa valitut valtuutetut tarvitsevat ääniä muualtakin, ja silloin he joutuvat myös ajattelemaan koko maakunnan parasta. Tämä kokonaisuuden valtava möhkäle on iso ongelma.

Sitten vielä edustaja Kari totesi jotakin, että peruskunnan päättäjät kuitenkin päättävät siellä maakunnassa. Ei se niin mene. Ei peruskunta ole päättäjä siellä sen jälkeen, kun on maakuntahallinto tullut, jos se tulee.

Arvoisa puhemies! Sitten näistä pienistä kunnista vielä, minkä tässä oikeastaan tämän käsittelyssä olevan asian pohjaltakin pitäisi olla teemana, että jos nykyinen pieni kunta haluaa pitää kunnanjohtajan — palkata hänet — ja valtuuston ja hallituksen ja tehtäviä ei sillä kunnalla juuri mitään ole, niin se on niitten kuntalaisten kunnallisvaaleissa ilmoittama tahto, että näin on. Minusta kysymys tulee tänne valtion päättäjille: tuummeko me valtionosuuksilla tällaisen järjestelmän ylläpitoa vai uskallammeko täällä tehdä sellaista, ettei ole 311:tä kuntaa vaan olisi vähemmän? Minä en ole pakkoliitosten kannalla mutta en myöskään tarpeettomia kunnanjohtajia lähde puolustamaan, sitä, että ne pitää pitää valtion rahoilla pystyssä.

Sitten vielä se, että kyllä tämä elinkeino, elinvoimaisuus ja elinkeinopolitiikka kaikkienensa on laaja-alainen kysymys, siihen kuuluvat kaavoitukset, asumiset, palvelut monelta osin. Kyllä se on niiden kuntalaisten etu, että se kunta on erittäin aktiivinen myös elinkeinopolitiikan, elinvoiman kehittämisen ja sitten tämän koulutuksen [Puhemies koputtaa] kehittämisen osalta.

15.37 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Edustaja Heinäluoman käyttämän puheenvuoron innoittamana hieman ihmettelen tuota hänen kantaansa demokratian toimivuuteen. Kyllä se on totta, mitä on sanottu näistä kuntayhtymistä. Kun siellä kunnanvaltuustoon valitaan vaalien jälkeen kuntayhtymien edustajat, ne menevät kyllä niin monen mutkan kautta, että ei siinä kyllä oikeastaan demokratiasta ole kovin paljoa jäljellä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 145/2018 vp

Käytännössä, niin kuin kotimaakunnassanikin, sinne valitaan suurimpien kuntien edustajat, ne vahvimmat vaikuttajat, joilla on suuria taloudellisia intressejä, ja sitten pienemmän kunnan edustajat joutuvat kyllä nuolemaan näppejään siellä — kahviakin saa tietysti juoda, jos mieli tekee.

Mutta, edustaja Heinäluoma, joka edustatte ylhäältä johdettua yhteiskuntaa parhaimmillaan, ymmärrän sen teidän huolenne siitä suuresta asiasta, että päätösvalta valuu tuonne maakuntiin. Nimenomaan elinkeinopolitiikassa on niin, että ei enää ministeriössä päätetäkään asioista vaan päätösvalta siirtyy sinne, missä ihmiset ovat. Eikös se ole tämän Thukydideen aikanaan Kreikassa keksimän demokratian syvin ydin: useimmat päättävät ihmisten asioista mahdollisimman lähellä sitä, missä ihminen elää. Tämähän ymmärtääkseni on demokratian syvin ydin, ja en jaksakaan ymmärtää, minkä takia tämä olisi uhka.

Tänä päivänä se uhka on juuri näissä kuntayhtymissä, joissa demokratia on niin monen mutkan takana, että demokratiasta ei juuri tuoksua siellä käytävillä ole. Näin ollen toivoisin, kun kerran käymme tätä periaatekeskustelua nyt tässä, että tunnustettaisiin kuitenkin nämä tosiasiat, koska se kuitenkin pitemmän päälle on se ainoa oikea tie.

Senkin, että elinkeinopolitiikan rahoista päättäminen siirtyy maakuntiin, minä näen mahdollisuutena. Kyllä maakunnassa varmasti on paljon, paljon enemmän viisautta nähdä, mikä elinkeinopoliittinen ala vetää, mikä ei vedä, ja voidaan tällä keinoin sopia asioista ja kehittää sitä paikallista elinkeinoelämää tehokkaasti joka puolella. Kyllä se ministeriö on jostakin Ilomantsin näkökulmasta turkasen kaukana, ja jos se on paikallinen maakunnan hallinto, joka sitä hoitaa, ja siellä ne kyseiset tuttavat virkamiehet, joiden luona on helppo käydä — jos Ilomantsista lähdetään ministeriössä käymään, siinä menee toista vuorokautta ennen kuin asia on hoidettu, ja pääseekö sittenkään, riippuu siitä, onko suurilla johtajilla kalenterissa aikaa.

Toivoisin, että tätä keskustelua käytäisiin tosiseikkapohjalta. Jos joku Helsingin kaupungin pormestari Vapaavuori on huolissaan vallan kapenemisesta ministeriössä, niin toki hänen näkökulmastaan ymmärrän, miksi hän siitä huolissaan on, koska jos päätösvalta siirtyy maakuntiin, sieltähän lähtevät rahatkin ja keskitetyn vallan ote heikkenee. Tämä ymmärtääkseni edustaa myös sitä sanomaani, demokratian syvintä ydintä, ja toivotan sen lämpimästi osaltani tervetulleeksi.

15.40 Mika Kari sd: Arvoisa herra puhemies! Täällä eduskunnassa on mukava keskustella kunta-asioista, koska niin monet kollegoista ovat oman alueensa kuntapäättäjiä ja varsinkin monet heistä vielä kokeneita sellaisia. Ja on mukava huomata täällä myös se, että me jaamme laajasti yhteisen näkemyksen siitä, että nykyiset kuntayhtymät muodostavat jonkunlaisen demokratianielun, demokratiavajeen, perusrakenteensa sisällä olevan logiikan kautta, kun edustetaan samaan aikaan kuntaa, edustetaan samaan aikaan puoluetta ja sitten tällä porukalla kokoonnutaan yhteen: välillä ollaan oman puolueen edustajia, välillä ollaan oman kunnan edustajia, jossain siinä välissä myös oman kunnan kuntalaisten edustajia. Mutta jos siirryttäisiin maakuntamalliin suorien vaalien kautta, niin edelleenkin nämä oman kunnan ihmiset, niin kuin edustaja Kankaanniemi viittasi, odottaisivat oman kunnan päättäjältä määrätietoista oman kunnan kuntalaisten palveluiden turvaamista ja heidän asioidensa ajamista. En usko, että se kuitenkaan katoaa. Jos verrokkia haetaan vaikka tästä parlamentaarisesta järjestyksestä, eduskuntatyöstä, niin tässä on samantyyppinen logiikka: varmaan meillä monella kansanedustajalla on omalta alueeltaan kuntalaisten toimesta paineita tuoda sille omalle alueelle.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 145/2018 vp

Haluan kiinnittää huomiota siihen, mihin edustaja Heinäluoma viisaasti viittasi. Jos synnytetään Suomi, missä ovat maakunnat, joille annetaan tehtäviä — jonkun verran myös ehkä tuotetaan mutta ennen kaikkea hallinnoidaan, sitä hallinnon riemua meille nyt tarjotaan — jatkona varmasti on ammatillisen koulutuksen siirtäminen näille kuntayhtymille. Edustaja Kankaanniemi viisaasti viittasi siihen, että jo nyt annetaan kasvupalvelu- ja muita tehtäviä, jotka tekevät tästä varsinaisen möhkäleen. Eikö tämän kehityksen jatkona ole se, että pienille kunnille ei jää tehtäviä ja pikku hiljaa niiden kilven kiillottamisen jälkeen näille pienille kunnille ei myöskään jää enää kuntaa? Lopputuloksena on se, mitä niin moni yrittää juosta, karhua polulta, karkuun: pienten kuntien siirtyminen historiaan perinnetoiminnaksi ja Suomen suurkuntien syntyminen. On niitä suurkuntia sitten 40 tai 100, niitä on paljon vähemmän kuin 300.

15.43 Eero Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Olen peräänkuuluttanut sitä, että tämän uudistuksen yhteydessä pitäisi avoimesti kertoa, mitkä ovat vaikutukset kuntien kannalta. Nythän tavallaan valokeila vain pannaan maakuntahallintoon ja sanotaan, mitä kaikkea hyvää ja kaunista sinne syntyy, mutta ei kerrota, mikä tulee olemaan kuntien todellisuus. Ennusteeni on, että se tulee olemaan katkeraa kalkkia, kun se tulee sitten lähivuosina ihmisille avautumaan.

Kun puhutaan demokratianäkökulmasta, niin siinä voi esittää perusteltua kritiikkiä kylä tänne kuntahallintotoimintaan, mutta pitää muistaa, että ei kaikki toiminta ole siellä kuntain liitossa. Meillä on edelleenkin vanhustenhoito, jota kunnat suurelta osin tekevät itse, myös perusterveydenhuolto on monien kuntien käsissä. Nyt kaikki tämä siirtyy maakuntiin.

Sitten tulen tähän hallintonaikokulmaan, joka on tässä nyt vähän vaillinaisesti avattu maakuntahallinnon osalta. Pyydän tutustumaan hallituksen esityksiin tältä osin, katsomaan, mikä on se demokratia maakuntahallinnossa, kun päätetään esimerkiksi terveydenhoidon asioista. [Ville Vähämäki: Uuteen valmisteluun!] Siis eihän se niin ole, että sinne tulee kansanvaltaisesti valitut päätöksentekijät, vaan sehän on rakennettu sillä tavalla, että sinne pitäisi oikeastaan valita virkamiehiä ja talouden osaajia, jotka tekevät päätökset. Maakuntavaltuustot saavat hyväksyä jonkun yleisen strategiapaperin, jossa on viisi kaunista ja kymmenen hyvää, mutta ne yritetään pitää erittäin kaukana todellisesta päätöksenteosta, joka on sitä, millaiset palvelut meillä on Viitasaarella, esimerkiksi, tai Iisalmessa. Ei halutakaan, että yhteiskunnallinen päättäjä, kansalaisten valitsema päättäjä, tulee sanoamaan, miten palvelut tehdään, vaan halutaan, että siinä on tällainen virkamiesajattelu taustalla, ja itse voisin kuvitella, mikä tässä on perimmäinen motiivi. Kyllähän perimmäinen motiivi, oletan — en tiedä, mutta oletan — ja lähtökohta on, että kun päätöksenteko vietään kauemmas kansanvallasta tässä maakuntahallintoversiossa, mitä tulee sosiaali- ja terveyspalveluihin, niin palveluiden keskittäminen on helpompaa. Jostainhan ne luvut säästöt edes sinne suuntaan pitäisi syntyä, ja siitähän sitä syntyy, kun lakkautetaan syrjäseuduilla palveluita. Ja jotta se voidaan tehdä, niin ei sitä tehdä maakuntavaltuustossa, vaan päätöksenteko pitää osoittaa valikoidulle porukalle, jossa ei äänestäjän ääni liikaa kuulu.

Olen ihmetellyt sitäkin, että tätäkään ei ole avattu täällä salissa, ja olen ihmetellyt sitä, että kaikista maailman puolueista keskusta tekee tällaisen ehdotuksen, josta voi nähdä, että siinä on sisäänrakennettu palveluiden keskittämisen logiikka. [Puhemies koputtaa] Voi parun määrää, mikä tästä lähtee liikkeelle, kun todellisuus [Puhemies koputtaa] neljän vuoden sisään selviää.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 145/2018 vp

15.46 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa puhemies! Siitä olen täysin samaa mieltä edustaja Heinäluoman kanssa, että raha tässä nyt ratkaisee. Rahaa näillä näkymin maakunnille ei tule edes alkuvaiheessa riittävästi, ja se johtaa siihen — niin kuin käytiin tässä taannoin asiakasmaksuista keskustelu — että asiakasmaksut nostetaan täyteen tappiin eikä anneta kellekään minkäänlaisia helpotuksia, koska ne rahat tarvitaan maakuntaan. Siitä huolimatta tällä rahoitusmallilla monen maakunnan rahat loppuvat lokakuussa. Mummomme ja vaarimme on hoidettava vuoden loppuun asti, ja tulee aukko, jota ei velalla voida pitkälle hoitaa. Silloin valtio joutuu maksamaan... [Eero Heinäluoma: Ei maakunta saa ottaa velkaa!] — Joo, maakunnalla kun ei ole verotusoikeutta, niin eihän se oikein voi velkaa ottaa, sillä kuka sitten maksaa sen velan. — Tässä ajaututaan kyllä siihen, että palvelut heikkenevät, ja totta kai ne heikkenevät. Niin kuin tämä hallitus on ajanut alas — mistä äsken keskusteltiin — oikeuslaitoksen paikat, lisämet ja muut, ja sama kehitys tulee, mutta päätöksen kyllä tekee maakuntahallitus ja maakuntavaltuusto, eivät virkamiehet. En minä usko, että sitä päästetään siihen. Sen tähden minulla ei ole kauhean suurta intoa mihinkään maakuntahallintoon mennä, koska siellä joutuu tekemään näillä näkymin vain kielteisiä, vain ikäviä päätöksiä: lakkautetaanko Kinnulasta vai Luhangasta vai Multialta ne palvelupisteet, mitä siellä on, siirretäänkö se vanhus toiselle puolelle maakuntaa vai mitä hänelle tehdään. Tämä on semmoista peliä, johon tämä saattaa johtaa ja todennäköisesti johtaa rahan takia.

Arvoisa puhemies! Tästä sosiaalidemokraattien rivien välistä luettavissa olevasta suurkuntamallista — 50—70:kö tässä nyt sanottiin, eihän se ollut edes piilossa oleva vaan se on avoin — kysyn vain: minkälaista demokratiaa on Kainuussa, jos Kainuu on yksi kunta, tai kuinka monta kuntaa teidän mallissanne jää meille Keski-Suomeen, ja toteutuuko siellä syrjäkylien asukkaiden ja äänestäjien tahto päätöksenteossa? Tämä ongelma meillä on ole-massa ihan koko ajan.

Oikeastaan se ongelma, mistä tässä pitäisi keskustella, on Helsinki ja Uusimaa, joka tässä mallissa on se kaikkein vaikein ja kaikkein hankalin toteuttaa. Ei se pormestari Vapaavuori ihan metsässä ole, kun hän tätä mallia arvostelee. On tämä Helsingin kannalta ongelmallinen. Mutta kyllä sosiaalidemokraattien suurkuntamalli on täysin kelvoton Suomen oloihin, ja etäisyydet, väestökehitys ja väestön määrä eri osissa maata johtavat aivan karmean tilanteeseen, jos mennään sille mallille. [Mika Karin vastauspuheenvuoropyyntö]

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Tässä on listalla yksi pyydetty puheenvuoro, ja nyt pyydettiin vastauspuheenvuoroa. Josko mennään järjestyksessä: edustaja Hoskonen ja sitten aivan ehdottomasti edustaja Kari.

15.49 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa puhemies! Edustaja Heinäluoma ehti juuri poistua tuonne kahvilan puolelle. Olisin hänelle sanonut, kun hän maalaili tummilla väreillä maakunnan tulevia näkymiä, että jos häntä nyt yhtään se lohduttaa — toivon mukaan korkeasti arvostamani edustaja Kari kertoo nämä terveiset kollegalleen Eero Heinäluomalle — niin jos se maakuntauudistus vaikka menisikin läpi, mitä suuresti toivon, niin Pohjois-Karjalassa ainakin ollaan jo valmiina. Meillä alkaa hallinto olla lähes valmiina siihen koetelemukseen, mikä edessä on. Jos te sitä pelkäätte, niin voin sanoa teille, arvoisat edustajakollegat siellä salin vasemmalla laidalla, että turha on teidän pelkonne, älkää sen takia oitänne valvoko. Kyllä se homma hoituu siellä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 145/2018 vp

Sen pelko, että päätösvaltaa hajautetaan ihmisten lähelle — minun päähäni ei kyllä millään mahdu Eero Heinäluoman ajatus siitä, että tässä menisi jokin väärin. Onko sitten se vaihtoehto, mitä te esitätte, että keskitetään kaikki yhteen paikkaan, jossa yksi suuri johtaja päättää? Sekö se on teidän ajatuksenne? No, se on sosialismin yksi suurimpia ajatuksia, että yksi suuri johtaja tietää kaiken ja loput on sitten luojassaan. Paikallinen ihminen ei siinä voi enää yhtään mitään.

Nyt kun me saamme tämän maakuntahallinnon ja vapaat vaalit aikaiseksi, niin kyllä se on aivan varmasti monin monin verroin suurempi ja arvokkaampi asia kuin nykyinen kuntayhtymämalli, jonne todella saattaa hukkua. Jokainenhan voi omassa kotikunnassaan tehdä gallupina tämän kyselyn. Kysykääpä, kuinka moni kuntalainen, kadunmies, tietää vaikka koulutuskuntayhtymän taikka keskussairaalakuntayhtymän edustajan omassa kunnassaan. Kyllä me sen tiedämme omassa maakunnassamme, totta kai me tiedämme, mutta kysykääpä kadunmieheltä. Menkääpä paikalliseen leipomobaariin ja kysykää herra Virtaselta, joka istuu siinä, kun menee sisälle, ensimmäinen herra oikealla — olkoon hän vaikka herra Virtanen — kysykääpä siltä herra Virtaselta, kuka on tämän minun kotikuntani edustaja siellä koulutuskuntayhtymässä ja keskussairaalakuntayhtymässä. Uskallan luvata pulakahvit, jos se ensimmäinen henkilö tietää sen — edellyttäen, että joku edustaja ei ole sinne järjestänyt henkilöä, joka sen sitten oikeasti tietää. Mutta paikallisesti tunnen, että ne ihmiset eivät tiedä niistä edustajistaan yhtään mitään, mutta jos vaalit tulevat, niin varmasti tietävät. Tässä on se ylhäältä johdetun yhteiskunnan ja demokraattisesti johdetun yhteiskunnan iso ero. Siinä on se iso juttu.

15.52 Mika Kari sd: Arvoisa herra puhemies! Edustaja Kankaanniemi taitaa kohta saada mitalin tästä väärinymmärtämisen lahjasta. En tiedä, mihinkä tuulimyllyyn lepakko tarttui, kun sanoitte, että olisin ehdottanut jotain suurkuntamallia. Kuvasin lähinnä sen, mitä teidän leipomanne taikina on tuottamassa. Tämän uudistuksen kautta syntyy tilanne, jossa kunnat menettävät tehtäviä, jossa riskinä on, että Suomeen syntyy kuntia, joilla ei ole enää sellaisia tehtäviä, että myöskään elinvoiman osalta kunnat täyttäisivät tämänkään lain, jota nyt käsittelemme, ikään kuin peruslukuja, onko kunta elinvoimainen vai ei. Sitä tämä keskustelussa oleva hallituksen esitys koskettelee. Ja tämä osin filosofinen keskustelu, jota nyt on käyty, kuvaa hyvin sitä, että jos sote Suomeen syntyy, palvelut keskittyvät ja johtaminen ja järjestämisvastuu keskittyvät maakunnille ja kuntien nykyiset tehtävät alkavat pikkuhiljaa hiipumaan alta pois.

Nämä luvut, joita käytn, ovat niitä lukuja, joita julkisessa keskustelussa nykyiset hallituspuolueet ja entisetkin hallituspuolueet, kuten esimerkiksi perussuomalaiset, ovat eri yhteyksissä kommentoineet joko omina ajatuksinaan tai toisten ajatuksina. Nämä ajatukset eivät tulleet sosiaalidemokraateilta.

15.53 Ville Vähämäki ps: Puhemies! Haluaisin tähän keskusteluun nostaa ainoastaan yhden luvun, ja se on vanhainkotien vuodepaikat, joita oli 10 200 kappaletta vuonna 2013, 9 490 kappaletta vuonna 2015, viime vuonna niitä oli 7 500 kappaletta ja budjetin mukaan ennusteen mukaan vuonna 2019 näitä vanhainkodin vuodepaikkoja on 5 000 kappaletta. Eli siis muutamassa vuodessa, viidessä vuodessa, vanhainkotien vuodepaikat puoliintuvat. Tämä on se todellisuus, ja nämä ovat niitä päätöksiä, mitä sitten maakuntahallinto joutuu tekemään. Totta kai, kun tällaisia päätöksiä tehdään etäällä, on paljon helpompi sanoa, että no, otetaanpa sieltä jostain kehyskunnasta ne vuodepaikat pois ja keskitetään niitä tänne

Pöytäkirjan asiakohta PTK 145/2018 vp

maakuntahallinnon keskuspaikkaan. Siis maakuntahallinnossa ja kuntahallinnossa ne sinne valitut edustajat ovat todella hankalien päätösten edessä, ja ei tämä kehitys mikään toivottava ole. En minä voi käsittää tätä, miten näin nopealla aikavälillä ollaan vähennetty puoleen vanhainkodin vuodepaikat.

15.55 Toimi Kankaanniemi ps: Herra puhemies! Vielä lopuksi totean, että sosiaalidemokraattinen kansanedustajaehdokas Tuomas Kurttila, joka lapsiasiainvaltuutettuna tunnetaan, esitti, että peruskoulujen toimintaluvat tavallaan päätettäisiin valtion toimesta. En tiedä, olisiko se opetusministeri, joka päättäisi, kuinka monta koulua on jossakin Saarijärven kaupungissa tai ehkä Jyväskylässä, jossa hän itse taitaa asua. Siellä yhdestä kyläkoulusta, tai kaupunginosakoulusta, nyt on kova kiista. Eli onko tämä sitten sosiaalidemokraattien linja, kun te kovasti puhutte lukioiden ja toisen asteen ammattikoulujen päätösvallan siirtämisestä maakunnille? Minä en näe sitä ihan mutta ymmärrän lukioitten osalta sen, että kun esimerkiksi meidän omassa maakunnassamme on vielä onneksi lukuisa määrä lukioita, jos ne siirrettäisiin maakuntahallinnon sisään, niin saattaisi olla, että jos maakuntavaltuustoon tulisi kokoomus- ja sosiaalidemokraattijohto, niin siellä lakkautettaisiin melkein kaikki, niin kuin Jyväskylässä on tehty kaupungin osalta, yhdistetty kolmeen valtavaan kouluun. Sen tähden nämä peruskunnat nyt eivät halua siirtää, enkä minäkään ole halukas siirtämään, lukioita maakunnalle.

Ammatillinen koulutus on aika harvoilla paikkakunnilla, ja se on maakunnan laajuista, eli sen siirtäminen sinänsä voisi olla hyvinkin perusteltua, ettei olisi koulutuskuntayhtymää maakuntahallinnon rinnalla. Siinä on tarta pä tarta, jos niin sanoisi. Mutta tässä yhteydessä sitä ei olla tekemässä, ja en tiedä, ollaanko joskus tekemässä.

Mitä sitten tulee yleensä tähän tehtävänjakoon, minusta on aivan selkeä malli, että peruskunta vastaa niistä lähellä ihmisiä olevista julkisista tehtävistä, joiden toteuttamiseen ja ylläpitämiseen se on järkevin taso päättäjänä ja rahoittajana. Sitten ovat nämä laajempaa väestöpohjaa edellyttävät toiminnot, esimerkiksi terveydenhuolto — sosiaalitoimi ei välttämättä, mutta terveydenhuolto kaikkienensa — ja on järkevää, että se kootaan maakunnittain. 18 on aika hyvä määrä. Järkevämpi olisi vähän pienempi määrä, mutta tähän on nyt tässä menty. Sitten on vielä valtakunnan taso, jossa sitten luodaan puitteet ja eräät toiminnot on esimerkiksi erikoissairaanhoidon osalta keskitetty vain muutama paikkaan. Tällainen kolmiportainen malli on taloudellisesti, [Puhemies koputtaa] toiminnallisesti ja ihmisten turvallisuuden kannalta kaikkein paras.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 280/2018 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.